

הנחיות לתהליך התמחות בפסיכולוגיה חינוכית

ההנחיות תקפות למתמחים המגישים בקשה לסיום התמחות לאחר 31.12.2015

א. מטרת התוכנית ותכניה:

תוכנית ההתמחות במוסד להתמחות בפסיכולוגיה חינוכית תספק למתמחה מסגרת התמחות מלאה באבחון טיפול והתערבות פסיכולוגית במערכות חינוכיות, שעם סיומה יוכל המתמחה לעמוד בבחינת סיום ההתמחות ולהיות פסיכולוג חינוכי עצמאי. התוכנית חייבת לעמוד בכל דרישות חוק הפסיכולוגים, תקנות ההתמחות ונוהלי הוועדה המקצועית.

1. על המתמחה להגיע בסיום תהליך התמחותו לידיעה מעמיקה והבנה של יחסי גומלין בין תהליכים קוגניטיביים, התפתחותיים, רגשיים, חברתיים-התנהגותיים ברמת הילד, משפחתו והמסגרת הלימודית, בהסתמך על מודלים תאורטיים במכלול התחומים של פסיכולוגיה חינוכית.
2. על המתמחה לרכוש ידע תיאורטי ומעשי באבחון והערכת מערכת חינוכית: מאפייניה, צרכיה והתהליכים המתרחשים בה. המתמחה יידרש לבנות תוכנית התערבות על סמך ממצאי האבחון וליישמה, תוך הכרת מודלים שונים של התערבויות במערכת (כקונסולטציה מערכתית למנהל ולצוותים חינוכיים, עבודה עם קבוצות ועבודה בצוותים רב מקצועיים) תוך התאמה לכוחות המקדמים והבולמים שיש במערכת ויכלול גם עבודה עם ממשקים רלוונטיים (פיקוח, מחלקת החינוך בישוב, קהילה, וכד').
3. על המתמחה להגיע ליכולת אבחון והערכה פסיכולוגיים מלאים של ילדים ובני נוער במגוון גילאים ובעיות קוגניטיביות ורגשיות, כולל הערכת כוחות במקרים של קשיים התפתחותיים ו/או נרכשים למיניהם, הערכת צרכים של ילדים ובני נוער בעלי צרכים מיוחדים ודגש על בקיאות באבחון לקווי למידה והפרעות קשב. האבחון יכלול חוות דעת אינטגרטיבית של הממצאים, מתן אבחנה פסיכולוגית והמלצות יישומיות.
4. על המתמחה לרכוש ידע תיאורטי, מיומנות וטכניקות בטיפול פסיכולוגי בילדים ונוער. המתמחה יהיה בעל יכולת לבצע התערבויות טיפוליות מגוונות, ארוכות וקצרות טווח, תוך התייחסות לתהליכים פנימיים ובינאישיים. המתמחה ידע לשלב במהלך הטיפול עבודה מקבילה במעגלי ההשתייכות השונים של הילד: במשפחה, במערכת החינוכית ובקהילה.
5. על המתמחה לרכוש ידע מעמיק וטכניקות להתערבות פסיכולוגית פרטנית ומערכתית בשעת חרום אישי, משפחתי, מקומי ולאומי.
6. על המתמחה להכיר את כללי האתיקה של הפסיכולוגים, והחוקים הנוגעים לעבודתם ולפעול בהתאם לכך.

ב. תנאים מוקדמים להתחלת ההתמחות:

"כישורים - תואר מוסמך בפסיכולוגיה במגמה חינוכית או קלינית של הילד, או הוא בעל תואר מוסמך בפסיכולוגיה והשלים נסיון בעבודה במסגרת שבה הכירה הוועדה לענין זה, תקופה של לפחות 10 חודשים בחצי משרה ובנוסף השלים לימודים בקורסים על פי קביעתה של הוועדה המקצועית". (תקנות הפסיכולוגים (אישור תואר מומחה) התשל"ט-1979)

1. **מתמחה ברישום זמני:** ניתן להתחיל את ההתמחות במוסד מוכר כמתמחה ברישום זמני לאחר סיום כל חובות הלימודים לקראת תואר מוסמך, למעט עבודת גמר או במסלול ישיר לדוקטורט וזאת, עם הצגת אישור מהאוניברסיטה המעיד על סיום הפרקטיקום וחובות הלימודים המקבילים לתואר שני. **כמתמחה ברישום זמני ניתן לצבור רק עד מחצית מתקופת ההתמחות, וזאת במהלך שלוש השנים שקדמו למועד הרישום בפנקס הפסיכולוגים. מתמחה במסלול ישיר לדוקטורט יכול לצבור עד מחצית ההתמחות במהלך שלוש השנים שקדמו לאישור הצעת הדוקטורט שלו.**
2. **מתמחה ברישום קבוע:** ניתן להירשם כמתמחה ברישום קבוע רק לאחר הרישום בפנקס הפסיכולוגים.
3. בעלי זכאות לתואר שני לא יוכלו להגיש בקשה להתמחות ברישום זמני. עליהם להירשם בפנקס הפסיכולוגים ולהגיש בקשה להתמחות ברישום קבוע.

ג. תהליך ההתמחות:

1. **מציאת מקום להתמחות:** על הפסיכולוג המעוניין להתחיל התמחות למצוא בכוחות עצמו מקום התמחות. ניתן לקבל במשרד מועצת הפסיכולוגים רשימת מוסדות להתמחות (כולל כתובות וטלפונים) ולבקש ראיון ע"י פנייה ישירה למוסד המוכר בו בחר.
 2. **רישום להתמחות:** מי שהתקבל להתמחות במוסד מוכר, יגיש לוועדה לפני תחילת עבודתו, טופס בקשה להירשם כמתמחה (זמני או קבוע) ויצרף לבקשה תעודות ואישורים כנדרש בטופס. **יום תחילת ההתמחות ייחשב התאריך בו החל את התמחותו במוסד בפועל או מועד הגעת המסמכים לוועדה המקצועית - הכל לפי התאריך המאוחר יותר** (תקנה 7 בתקנות ההתמחות). את הטפסים ניתן להוריד מאתר משרד הבריאות, או לקבל ממשרד מועצת הפסיכולוגים או מהפסיכולוג האחראי על תהליך ההתמחות במקום ההתמחות. המתמחה מתחייב להודיע לוועדה המקצועית בכתב על כל שינוי בתהליך או ברציפות בתהליך ההתמחות ולקבל את אישור הוועדה המקצועית על כך. **במעבר ממוסד אחד למוסד אחר יש לשלוח שוב טופס בקשה לרישום להתמחות.**
 3. **משך ההתמחות:** שנתיים במשרה מלאה, או במשרה חלקית שלא תפחת מחצי משרה וסך הכל של המשרה החלקית לא יפחת מתקופה השווה לשנתיים במשרה מלאה (חצי משרה הינה מינימום 18 שעות שבועיות). ניתן לעשות הפסקות במהלך ההתמחות (לאחר קבלת אישור בכתב מהוועדה), אולם תקופת ההתמחות שנמשכה פחות משנה במוסד אחד, לא תוכר כחלק מרציפות ההתמחות.
 - היעדרות בגין חופשת לידה - תיחשבה כחלק מההתמחות חופשת לידה אחת בת 14 שבועות בהתמחות של שנתיים במשרה מלאה ועד שתי חופשות לידה בנות 14 שבועות כל אחת בהתמחות של ארבע שנים בחצי משרה. כלומר, חופשת לידה אחת לכל שנתיים ההתמחות.
 - מתמחה בעל מומחיות אחרת - לקראת סיום השנה השלישית, יוכל המתמחה להגיש לוועדה המקצועית בקשה לקיצור תקופת ההתמחות בשנה. החלטת הוועדה על קיצור תקופת ההתמחות תינתן על סמך חוות הדעת של מדריכיו החינוכיים.
 - הפסקות בהתמחות -** יש לבקש בכתב את אישור הוועדה המקצועית על הפסקה בהתמחות מכל סיבה. הפסקה בהתמחות באישור הוועדה לא תעלה על חמש שנים.
 4. **מקום ההתמחות:** ההתמחות תעשה רק במוסד שהוכר להתמחות ע"י הוועדה המקצועית, בהדרכתו ופיקוחו של פסיכולוג חינוכי מדריך או פסיכולוג חינוכי הנמצא בתהליך הסמכה להדרכה מאושר ע"י הוועדה המקצועית.
 5. **מסלול ההתמחות:** מסלול ההתמחות יכלול התמחות במוסדות הבאים:
 - א. בית ספר יסודי.
 - ב. מסגרת חינוך מיוחד (בית ספר/גנים לחינוך מיוחד או כתות של חינוך מיוחד בבית ספר רגיל או כתות/גנים המשלבות בתוכן תלמידים בעלי צרכים מיוחדים תוך מתן מענה דיפרנציאלי לצרכיהם המיוחדים והמטופלים בסל שילוב).
 - ג. התמחות באחת מהמסגרות הבאות: מוסדות חינוך לגיל הרך אך חטיבות ביניים אך בתי ספר תיכוניים אך פנימיות.
- הערה -** יש לעבוד לפחות שנה בחצי משרה בכל אחד משלושת סוגי מערכות החינוך המצוינים בסעיפים א'-ג'.

ד. מטלות ההתמחות:

1. היקף ההדרכה: על המתמחה לצבור לפחות **300 שעות** הדרכה עפ"י הפירוט:

א. המערכת החינוכית – אבחון, הערכה והתערבות: היקף ההדרכה על תחום זה לפחות **100 שעות - לפחות מחצית מהן תינתנה בהדרכה פרטנית.**

נדרשת הכרה והתנסות בגישות תיאורטיות להבנת מערכות והנעת שינויים בהן, הכרת מתודולוגיות וכלים שונים לאבחון מערכת ולהתערבות במערכת. ממצאי האבחון יובילו לבניית התערבויות הנדרשות לקידום תפקודה של המסגרת החינוכית. ההתערבות תכלול גם עבודה עם ממשקים רלוונטיים (פיקוח, מחלקת החינוך בשוב, קהילה, וכד'). נדרשת הכרת דרכי התערבות בחרום ופיתוח חוסן מערכת.

היקף ההתערבויות יכלול לפחות **10 מקרים** של אבחון והתערבות במערכת בהדרכה צמודה. **שניים** מהמקרים יעסקו במצבי משבר וחירום.

(במניין 10 המקרים אין לכלול התערבויות חד-פעמיות קצרות כגון, הרצאה בחדר המורים, הרצאה להורים וכו').

ב. אבחון והערכה כוללניים פרטניים: היקף ההדרכה על תחום זה לפחות **60 שעות - לפחות מחצית מהן תינתנה בהדרכה פרטנית.**

נדרשת יכולת לאבחון והערכה פרטניים של ילדים ובני נוער במגוון גילאים ותחומים - התחום הקוגניטיבי, הרגשי, תחום לקויות הלמידה והפרעות הקשב, זאת תוך התנסות במגוון של כלי אבחון פסיכולוגיים עם עדיפות לכלים אבחוניים מתוקפים.

כמו כן, נדרשת יכולת לערוך אינטגרציה של נתוני האבחון וההערכה, להסיק מסקנות אבחוניות, לערוך אבחנה מובדלת ולגזור המלצות טיפוליות וחינוכיות.

היקף ההתערבויות יכלול לפחות **50 מקרים** של הערכה פסיכולוגית פרטנית בהדרכה צמודה, מתוכם:

1. 25 מקרים של הערכה פסיכולוגית הכוללת אבחון פורמאלי, מתוכם 10 אבחונים רב תחומיים פסיכולוגיים ודידקטיים של לקויות למידה שיכללו שימוש בכלים ספציפיים לתחום זה. **4 מקרים** לפחות מתוך ה-25 יהיו הערכות של הפרעות קשב (ניתן שהערכת הפרעות הקשב תבצע כחלק מאבחון רב-תחומי, במקרה כזה יימנה האבחון המורחב כאבחון אחד).

2. 25 מקרים של הערכה פסיכולוגית פרטנית בסוגיות כגון: מוכנות לבית ספר, צרכים מיוחדים, משברי חיים, סיכון וכו'.

ג. טיפול בילדים, בני נוער ומשפחותיהם באמצעות התערבות פסיכולוגית: היקף ההדרכה על תחום זה לפחות **100 שעות - לפחות מחצית מהן תינתנה בהדרכה פרטנית.**

נדרשת היכרות והתנסות עם שתי גישות טיפוליות-תאורטיות מקובלות לפחות, ויכולת לתאר את התהליך הטיפולי תוך שימוש בהמשגה תואמת.

היקף ההתערבויות יכלול לפחות **30 מקרים** בהדרכה צמודה, מתוכם לפחות 3 מקרים ארוכי טווח של טיפול ישיר בילד ו/או הוריו ומשפחתו (20 פגישות לפחות, שאינן כוללות מפגשי יעוץ והדרכה לצוותים החינוכיים). שאר הטיפולים יכולים להיות קצרי טווח (5 פגישות לפחות). על המתמחה להתנסות במגוון טיפולים, כגון טיפול ישיר בילד, טיפול בילד ובמשפחתו, טיפול בהורות, טיפול קבוצתי בילדים או בהורים (הטיפול הקבוצתי נחשב למקרה טיפולי אחד ואינו יכול להימנות על שלושת הטיפולים ארוכי הטווח).

הטיפולים קצרי הטווח יכולים להיות משלושה סוגים:

1. טיפול ישיר בילד ו/או הוריו (לפחות 9 מקרים).
2. טיפול משולב – טיפול בילד ובמשפחתו, כשחלק מפגישות הטיפול מתקיימות בשיתוף הצוות החינוכי-טיפולי (לא יותר מ-9 מקרים).
3. טיפול בילד, באמצעות קונסולטציה לצוות החינוכי-טיפולי לאור היכרות עם הילד (לא יותר מ-9 מקרים).

• כל ההתערבויות צריכות להיות מותאמות לצרכי הילד. יש להכיר את הילד ולהוסיף לכך גם עבודה עם גורמים במערכת המשפחתית והחינוכית.

ד. שעות הדרכה גמישות: בהיקף של לפחות 40 שעות - לפחות מחצית מהן תינתנה בהדרכה פרטנית.

שעות הדרכה גמישות הן שעות הדרכה המותאמות לצורכי המודרך בסיכום עם המדריך האחראי על ההתמחות.

2. אופן ההדרכה: ההדרכה על ההתמחות תינתן ע"י לפחות שני מדריכים בפסיכולוגיה חינוכית או מומחה בתהליך הסמכה להדרכה בפסיכולוגיה חינוכית בפיקוחו של מדריך בפסיכולוגיה חינוכית. כל ההדרכה תתבצע בפיקוח של המדריך האחראי על ההתמחות במוסד המוכר, שילווה ויאשר את תהליך ההתמחות. על המדריך האחראי על ההתמחות להיות מדריך מוסמך ולהוביל את תוכנית ההתמחות של המתמחה כולל הפנייתו למדריכים אחרים ולהשתלמויות התואמות את תוכנית ההתמחות. המדריך האחראי על ההתמחות יכול להיות אחד מהמדריכים של המתמחה ובלבד שהמדריך והמתמחה עובדים באותו שפ"ח מוכר.

במסגרת ההתמחות על המתמחה לקבל 300 שעות הדרכה. על כל מתמחה לקבל לפחות שעה וחצי של הדרכה בשבוע לאורך כל תקופת ההתמחות.

א. הדרכה פרטנית - לפחות מחצית משעות ההדרכה הנדרשות בכל אחד מהתחומים (עבודה במערכת, אבחון והערכה פרטניים וטיפול) חייבת להיות בהדרכה פרטנית.

ב. הדרכה קבוצתית - ניתן לקבל עד מחצית משעות ההדרכה בכל אחד מהתחומים (עבודה במערכת, אבחון והערכה פרטניים וטיפול) בהדרכה קבוצתית בתנאי שתינתן בקבוצות של 4 מתמחים לכל היותר, ובתנאי שמספר פגישות ההדרכה הקבוצתיות לא יפחת מ-12 פגישות במשך חצי שנה לפחות. שעה וחצי של הדרכה קבוצתית תיחשב כשעת הדרכה אחת למתמחה.

ג. הדרכה ממדריך בתחום אחר: מתוך 300 שעות ההדרכה הנדרשות ניתן לקבל עד 50 שעות הדרכה ממדריך מוסמך בתחום אחר בפסיכולוגיה.

3. השתלמויות: במהלך ההתמחות על המתמחים להשתתף בהשתלמויות וסמינרים בנושאי הליבה הבאים של הפסיכולוגיה החינוכית: עבודה בביה"ס כמערכת, פסיכודיאגנוסטיקה, התערבות טיפולית, קונסולטציה להורים, התערבות בשעת חרום ואתיקה. חובה על המתמחים להשתתף בהשתלמויות ליקויי למידה א' ו-ב' ולקבל לפחות 18 שעות השתלמות בתחום הפרעות קשב וריכוז. מתמחים מוסמכי המגמה לפסיכולוגיה חינוכית ו/או קלינית של הילד, חייבים לצבור 100 שעות השתלמות. מתמחים מוסמכי מגמות אחרות בפסיכולוגיה, חייבים לצבור 100 שעות השתלמות בנוסף לקורסי ההשלמה אותם נדרשו להשלים ע"י הוועדה המקצועית.

4. חובת ואחריות המוסד: על מוסד בו מתקיימת ההתמחות, להבטיח קיומו של תהליך התמחות מסודר מבחינת: אישור הוועדה המקצועית לתחילת התמחות, משך ההתמחות, היקף שעות ההדרכה, המטלות שעל המתמחה לבצע ומתן הערכות וחוות דעת המדריכים, כמפורט בסעיף הבא.

ה. הערכות וחוות דעת של מדריכים:

לפחות פעם בשנה ורצוי פעמיים (באמצע השנה ובסופה), חייב כל מדריך להיפגש עם המודרך לשיחת הערכה, לרשום את תוכנה, ולכתוב חוות דעת על המודרך על גבי טופס מובנה להערכת מתמחים. על המדריך לאשר את מספר שעות ההדרכה שנתן וכן לפרט כמה שעות הדרכה ניתנו בכל אחד מהתחומים שהוזכרו למעלה. בנוסף, יש לרשום חוות דעת מילולית. חוות הדעת תותאם למתמחה בהתאם לשלב ההתמחות בו הוא נמצא. מתוך התפיסה שההדרכה הינה תהליך משותף של המדריך והמודרך, על המדריך לשתף את המודרך בחוות הדעת, לאפשר לו להגיב עליה ולהראות לו את חוות הדעת הכתובה. מומלץ לציין בחלק המילולי של חוות הדעת אי הסכמות (אם היו) בין תפיסת המדריך וזו של המודרך לגבי תוכן חוות הדעת. עותק מחוות הדעת יימסר למודרך ועותק לפסיכולוג האחראי על ההתמחות במוסד.

חשוב לדעת! הוועדה המקצועית מקבלת חוות דעת רק ממדריכים במוסד המוכר בו אושר המתמחה להתמחות. חוות דעת מהדרכה פרטית לא תתקבל.

חוות הדעת של כל המדריכים (כולל ההדרכות הקבוצתיות) צריכות להגיע לוועדה המקצועית יחד עם הבקשה לסיום התמחות.

1. בחינת סיום ההתמחות:

עם סיום תקופת ההתמחות, באישור המדריך האחראי על ההתמחות ובהמלצתו, על המתמחה לשלוח לוועדה המקצועית בקשה בכתב לסיום ההתמחות על גבי טופס הרשמה לבחינה. בבקשה יהיה פרוט של כל עבודתו במהלך שנות ההתמחות עם פרוט שעות ההדרכה, (העבודה ושעות ההדרכה שקבל במהלך הפרקטיקום לא יילקחו בחשבון).

לבקשה יש לצרף הצגת מקרה לכל תחום: מערכתי, אבחוני וטיפול, לפי ההנחיות המצורפות לבקשה לסיום התמחות. כן יצורפו לבקשה חוות דעת כל המדריכים, אישור המדריך האחראי על ההתמחות במוסד המוכר, אשורי ההשתלמויות, אישור העסקה של הרשות המקומית וכן כל שאר האשורים הנדרשים. הבקשה תהיה חתומה על ידי הפסיכולוג האחראי על ההתמחות במוסד ומנהל השפ"ח, כנדרש.

מתמחה לא יהיה זכאי לגשת לבחינות אלא אם השלים את תכנית ההתמחות ברצף וללא היעדרויות שהן מעבר למה שהותר. לא הכירה הוועדה המקצועית בהתמחות, כולה או מקצתה, לא יהיה זכאי המתמחה לגשת לבחינות או לקבל תואר מומחה אלא לאחר שסיים תכנית התמחות נוספת כפי שתקבע הוועדה המקצועית.

במידה והוועדה תחליט שכל דרישות ההתמחות מולאו יוזמן הפסיכולוג למבחן המומחיות בטווח של כ-1/2 שנה מיום הגשת הבקשה במלואה. במבחן ידרש הפסיכולוג להציג את עבודתו במהלך השנים בתחומי ההתמחות השונים, להיות בעל ידע תאורטי עדכני, כישורים, מיומנויות והכרות מעמיקה עם כלים וגישות טיפוליות אשר יעמדו לרשותו בעבודתו כפסיכולוג חינוכי.

2. מספר הערות חשובות:

1. בכל מקרה של אי הבנה, שאלה או בקשה, המתמחה יכול לפנות בכתב לוועדה המקצועית לפסיכולוגיה חינוכית במשרד מועצת הפסיכולוגים, כל פנייה תטופל בדיסקרטיות.
2. על כל שינוי ברציפות ההתמחות כגון: הפסקה, יציאה לחופשת לידה, מעבר למוסד אחר וכד', יש להודיע בכתב לוועדה ולקבל אישור רשמי על כך.
3. לפחות חצי שנה לפני סיום ההתמחות מומלץ לבקש מהמשרד טופס המפרט את דרישות הבחינה וטופס רישום לבחינה.
4. מסיימי מגמות שאינן חינוכית או קלינית של הילד- צריכים להירשם לפרקטיקום שבמהלכו יחוייבו להשלים את הדרישות המפורטות להלן, כולן או חלקן, עפ"י קביעת הוועדה המקצועית:

א. שנת פרקטיקום: עבודה מעשית במשך לפחות 10 חודשים ברציפות, במוסד מוכר להתמחות בפסיכולוגיה חינוכית בהיקף של לפחות 50% משרה (18 ש"ש לפחות). מתמחה אשר התקבל לשנת פרקטיקום במוסד מוכר, יגיש לוועדה מיד עם תחילת עבודתו, טופס בקשה להתחלת פרקטיקום ויצרף לבקשה תעודות ואישורים כנדרש בטופס. את הטפסים ניתן להוריד מהאתר או לקבל ממשרד מועצת הפסיכולוגים.

ב. לימודים בארבעת הקורסים הבאים:

- ✓ עבודת הפסיכולוג במערכת החינוכית.
- ✓ פסיכודיאגנוסטיקה של ילדים ונוער.
- ✓ פסיכולוגיה התפתחותית ופסיכופתולוגיה של ילדים ונוער.
- ✓ טיפול פסיכולוגי בילד ובנוער.

הקורסים חייבים להיות בהיקף של 56 שעות שנתיות אקדמיות לפחות.

מתמחה שחויב להשלים ארבעה קורסים - ישלים שניים מהקורסים בשנת הפרקטיקום ואת השניים הנוותרים יכול להשלים במהלך שנות ההתמחות.

מתמחה שחויב להשלים שלושה קורסים - ישלים קורס אחד בשנת הפרקטיקום ואת השניים הנותרים יכול להשלים במהלך שנות ההתמחות.

מתמחה שחויב להשלים קורס אחד או שני קורסים - יכול להשלים אותם במהלך שנות ההתמחות.

מקרים בהם יינתן פטור מהשלמת חלק מהקורסים:

מתמחה המבקש לקבל פטור מקורסים יגיש בקשה מנומקת לוועדה המקצועית, בצרוף סילבוס מפורט של הקורסים שלמד. הוועדה תעביר את החלטתה בכתב לאחר דיון בבקשה.

אנו מאחלים לכולכם התמחות מצוינת ופורה.

**הוועדה המקצועית
לפסיכולוגיה חינוכית**

עדכון אחרון: דצמבר 2014